

Boekbespreking

R. de Groot, *Adolescenten met leerproblemen in het IBO. Verslag van een onderzoek naar het effect van orthopedagogisch-didactische hulpverlening in het Individueel Technisch Onderwijs (ITO) bij leerlingen in het eerste leerjaar*, Wolters-Noordhoff BV, Groningen, 1981, XXII + 185 p., f 39,-, ISBN 90 01 35580 3.

De eerste zes hoofdstukken van zijn boek besteedt De Groot aan algemene achtergrondinformatie. Hij stelt achtereenvolgens aan de orde: 1) wat de redenen voor evaluatie-onderzoek in de orthopedagogiek zijn, 2) de groei van LBO en IBO (in hoofdzaak betreft dit het ITO), 3) school- en leerlingenbegeleiding in het ITO, 4) verschillende achtergronden van leerproblemen, 5) behandelingsstrategieën. Van daaruit gaat hij 6) naar een pedagogisch-didactisch behandelingsmodel. Er wordt wel een onderscheid gemaakt in algemene of psychologische en specifieke of didactische leervoorwaarden, maar er wordt niet vermeld hoe nu precies het door De Groot gehanteerde model eruit ziet. In hoofdstuk 7 is de probleemstelling, de hypothesevorming, de opzet en de uitvoering van het onderzoek beschreven. Hoofdstuk 8 vermeldt de resultaten van het onderzoek en het 9e en laatste hoofdstuk conclusies, discussie en aanbevelingen. Tot slot enige bijlagen en de literatuurlijst.

Als eerste opmerking moet mij van het hart dat ik de titel van dit boekje misleidend vind. De verwachting dat het gaat over adolescenten met leerproblemen in het IBO wordt wel bijgesteld met de ondertitel (maar hoe vaak wordt een ondertitel bij vermelding weggelaten?) waaruit blijkt dat het gaat om het effect van orthopedagogisch-didactische hulpverlening aan een deel van het IBO, nl. het ITO en daarvan een deel nl. de leerlingen in het eerste leerjaar, waarschijnlijk de jongsten uit de range ± 12 - - ± 22 -jarigen.

De Groot heeft zich o.a. beziggehouden met de ontwikkeling van een differentiatietoets voor het individueel beroepsonderwijs (DI-

BO), met het opstellen van een orthopedagogisch-didactisch behandelingsprogramma en met de begeleiding van leerkrachten met het doel dat die leren het behandelingsprogramma toe te passen. Ik zal hier niet ingaan op de vraag of het zinvol is een behandelingsprogramma te ontwerpen voor gebruik door leerkrachten, waar ze pas na 5 jaar (pp. 34, 105) goed mee kunnen werken. Over de DIBO wil ik wel een paar opmerkingen maken, omdat die toets in het boek een grote plaats inneemt. Eén van de doelstellingen van de DIBO is een 'zeef' te zijn voor de geschiktheid voor het volgen van onderwijs op LBO-IBO-niveau (p. 97). De DIBO is tevens ontworpen om een foutenanalyse te kunnen maken waardoor men inzicht krijgt in het individuele functioneren van de leerling. De Groot schrijft dat de moeilijkheidsgraad van de test opzettelijk hoog is omdat een gemiddeld aantal fouten van 25 in een dictee meer mogelijkheden tot een foutenanalyse verschaft dan een gemiddeld aantal van 5 of 6 fouten (p. 97). M.i. kunnen hierbij verschillende vragen gesteld worden. Bijv.: Is het foutloos een dictee kunnen schrijven een doelstelling voor het IBO? Welke moeilijkheidsgraad mag men verwachten dat een IBO-leerling aankan? Wat betekent het voor de leerling om geconfronteerd te worden met een zo moeilijk dictee dat er gemiddeld 25 fouten gemaakt worden? De beantwoording van deze laatste vraag wordt nog belangrijker vanwege de 'zeef'-functie van de test. Een leerling kan gemakkelijk de indruk krijgen de test slecht gemaakt te hebben en niet toegelaten te zullen worden. Een ander punt is dat men zich kan afvragen of de wijze waarop bepaalde onderdelen van de test worden afgenomen tot de bedoelde resultaten leidt. (Mijn bedenkingen heb ik aan de auteur doen toekomen.) Ik zal niet verder ingaan op de DIBO, maar overgaan tot een bespreking van het onderzoek dat in de ondertitel van het boek genoemd wordt. Dat onderzoek betreft 298 1e jaars ITO-leerlingen van 6 verschillende scholen. Alle leerlingen zijn in september 1977 met de DIBO onderzocht. De leerlingen van 3 scholen (N = 187) vormen de experimentele groep (E); zij hebben in hun

1e jaar deelgenomen aan het orthopedagogisch-didactisch behandelingsprogramma. De andere leerlingen (N = 111) vormen de controlegroep (C); zij volgden in het 1e leerjaar het gebruikelijke leerprogramma. In het 2e jaar volgden allen het gebruikelijke leerprogramma. In september 1979 werden de leerlingen (het zijn er dan nog 231) opnieuw met de DIBO onderzocht met het doel door vergelijking van de mate waarin E (N = 158) meer vooruitgang boekt dan C (N = 73) het effect van het behandelingsprogramma aan te geven. De meting geschiedde na 2 jaar om iets over het lange-termijn-effect te kunnen zeggen. Het is jammer dat niet ook na 1 jaar werd gemeten.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat De Groots verslaggeving kennelijk haastwerk is geweest. Ik bedoel daarmee niet alleen de vele onzorgvuldigheden en fouten in de tekst en de tabellen (een lijst met voorbeelden daarvan heb ik de auteur toegezonden). Belangrijker vind ik het niet vermelden van informatie die voor de lezer essentieel geacht kan worden.

Een paar voorbeelden:

1. Een van de doelstellingen van de DIBO is een 'zeef' te zijn voor de geschiktheid voor het volgen van onderwijs op LBO-IBO-niveau. De pretest is afgenomen in september 1977, dus toen de leerlingen reeds tot het ITO waren toegelaten. Niet vermeld is of, resp. hoeveel leerlingen van E en C volgens de toen verkregen DIBO-gegevens inderdaad juist in het ITO geplaatst waren. Wel belangrijke informatie om later conclusies te kunnen trekken.
2. Op pp. 98-101 worden de 13 subtests van de DIBO beschreven. Niet vermeld is welke scores per subtest behaald kunnen worden, noch hoe de totaalscore tot stand komt. Wel belangrijke informatie om eventuele verschillen tussen pre- en postscores en tussen E en C naar waarde te kunnen schatten.
3. Om het effect van het behandelingsprogramma aan te geven, worden de pretestscores op de DIBO vergeleken met de posttestscores op die toets. Over wat de behandeling in concreto inhoudt en over wat men op grond van die behandeling aan resultaat zou mogen verwachten, tast de lezer in het duister. M.i. heeft de schrijver door niet aan te geven waaruit de behandeling (per (groep) individu(en)) bestond, vele mogelijkheden voor zinvolle conclusies en inter-

pretaties laten liggen (zie ook punt 4).

4. De Groot schrijft dat evaluatie-onderzoek in de hulpverlening (en hij ziet zijn onderzoek in dat licht) zich niet specifiek dient te richten op het vaststellen van de grootte van de afwijking van het gemiddelde en de verkleining daarvan d.m.v. therapie. Bij vergelijking van de beginsituatie en de eindsituatie moet niet de vraag naar de kwantiteit (voortgang in punten) maar die naar de kwaliteit (betere wijze van functioneren) onderwerp van onderzoek zijn (p. 80). Opvallend is dat De Groot bij de vermelding van zijn resultaten wel veel schrijft over getallen maar nauwelijks iets over een betere wijze van functioneren van de leerlingen.
5. M.b.t. de vergelijkbaarheid van E en C vermeldt De Groot dat hun pretestscores op de DIBO-toets niet gelijk zijn (p. 105). Het is jammer dat hij niet ook andere punten van verschil of overeenkomst aangeeft, waardoor m.i. wederom de mogelijkheid tot een aantal conclusies onbenut bleef. Bijv. als men het aantal proefpersonen en de gegevens in de tabellen vergelijkt, dan blijkt er van E na 2 jaar 158/187 of 84% over te zijn, van C 73/111 of 66%. Niet vermeld is of de leeftijdsopbouw van E en C verschilt. Zouden er in C meer oudere leerlingen zitten dan is wellicht een verklaring te vinden in het schoolverlaten zodra de leerling leerplichtvrij geworden is. Mogelijk ook heeft het behandelingsprogramma een veel stimulerender invloed op de leerlingen dan het normale leerprogramma, waardoor er minder 'verloop' is.

Door de manier waarop De Groot zijn onderzoek doet of zijn conclusies trekt, wordt de lezer soms in verwarring gebracht. Ik zal een paar voorbeelden geven.

- a. Behalve het onderzoek met de DIBO is er een individueel onderzoek geweest bij 60 leerlingen uit groep C en bij 60 leerlingen uit groep E (20 leerlingen van elk der 6 deelnemende scholen) De 2 × 60 leerlingen werden geselecteerd op grond van hun discrepantie DIBO-profiel. Daarmee wordt aangegeven dat het kinderen met leerproblemen betreft en geen zwakbegaaude kinderen (pp. 95 en 141). Wil De Groot daarmee aangeven dat de andere 178 leerlingen (die niet ook individueel getest werden) geen leerproblemen heb-

ben en dat zij daarom niet in zijn onderzoek thuishoren aangezien dat zoals de titel aangeeft, adolescenten met leerproblemen betreft?

- b. De Groot wil de gegevens van de individuele tests een ondersteuning of aanvulling laten zijn op de groepstestgegevens van de DIBO. Daarvoor moeten de groepen individueel geteste leerlingen en de niet-individueel geteste leerlingen vergelijkbaar zijn (p. 141). Hoe is dit te rijmen met de vermelding dat de individueel geteste leerlingen *geselecteerd* zijn op grond van hun discrepantie DIBO-profiel (p. 95)?
- c. De afname van het aantal fouten in het dictee (verschilscore pretest - posttest) levert geen significant verschil op tussen E en C (p. 115). De Groot stelt vast dat het programma geen zodanige invloed uitoefent op de vaardigheid die men met het dictee meet . . . dat er verschillen optreden tussen E en C (p. 124). Daarnaast, merkt hij op, dat er bij C, die het gebruikelijke schoolprogramma heeft gevolgd evenmin aanwijzingen zijn dat er een opmerkelijke toename van prestaties zou zijn (p. 125). Is het behandelingsprogramma – opgesteld n.a.v. de gegevens van de DIBO – dan niet juist gemaakt om leerlingen hun achterstand te laten inhalen? Als het gewone programma dat voldoende doet, is een behandelingsprogramma niet nodig en als het behandelingsprogramma niet werkt aan de achterstanden bij het dictee, wat voor zin heeft het dan begin- en eindscores op een test te vergelijken die iets anders meet dan het behandelingsprogramma beoogt? Of is het toeval ('mooi meegenomen') als na die behandeling de prestaties bij het dictee verbeterd zijn?

Dat De Groot gewerkt heeft aan de totstandkoming van een orthopedagogisch-didactisch behandelingsprogramma voor ITO-leerlingen is een goede zaak. Dat hij het effect van de behandeling wil nagaan, eveneens. Jammer dat het onderzoek, evenals het verslag van zijn bevindingen, zoveel aanleiding tot kritiek geeft.

N. M. E. Neuwahl

Groothoff, H. H., *Das Bildungsproblem in der Geschichte des europäischen Erziehungsdenkens*. Deel XVII: Wilhelm Dilthey – Zur Erneuerung der Theorie der Bildung und des Bildungswesens. Hermann Schroedel Verlag, Hannover, 1981, 226 blz.

In deze door Groothoff en de inmiddels overleden Lichtenstein opgezette serie verdient dit door Groothoff geschreven deel onze bijzondere aandacht en waardering. Niet alleen wordt het wijsgerige en geesteswetenschappelijke karakter van Dilthey hier indringend en productief geanalyseerd, maar vooral ook de relatie van Dilthey's pedagogiek met de maatschappijwetenschappen. De relatie van Dilthey's pedagogiek en van het pedagogisch denken wordt hier op genuanceerde wijze, kritisch bovendien, met de 'innerlijke ervaring' van de persoon en met de hermeneutiek in verband gebracht en bestudeerd. Een zeer instructief boek.

M. J. Langeveld

Mededelingen

Inhoud andere tijdschriften

Tijdschrift voor Onderwijsresearch
7e jaargang, 1982, nr. 4

Oogbewegingsonderzoek: methode, resultaten en betekenis voor onderzoek van het onderwijs, door E. C. D. M. van Lieshout
Een tweede weging van de Mokkenschaal, door I. W. Molenaar

Notities en Commentaren

A note on the use of parametric versus nonparametric tests for comparing means, door G. de Soete

Boekbesprekingen
Mededelingen

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
21e jaargang, 1982, nr. 7/8

Cornelis Elisa van Koetsveld, door C. Bosma en W. Kruger

Het werken met handelingsplannen, door S. J. Pijl en J. Rispen

Ontwarring en ordening van controversen rond leerstoornissen, door R. de Groot

Boekbesprekingen
Weetwinkel
Agenda

Ontvangen boeken

Boon, L., *Geschiedenis van de psychologie*, Boom, Meppel, 1982, f 29,50

Brinkkemper, W., *Kernen lezen en schrijven: meer kansen*, Thieme bv., Zutphen, 1982, f 22,50

Imelman, J. D., *Inleiding in de pedagogiek*, 2e, gewijzigde druk, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1982, f 47,50

Haaren, J. van, L. van der Zande-Romme, *Sociale vaardigheden voor het werken met kleuters*, Uitgeverij Nelissen, Baarn, 1982, f 37,50

Haman, B., *Pädagogische Anthropologie*, Klinkhardt Verlag, Bad Heilbrunn, 1982, DM 17,80

Kruithof, B., J. Noordman, P. de Rooy (Red.), *Geschiedenis van opvoeding en onderwijs*, Uitgeverij SUN, Nijmegen, 1982, f 34,50

Maas, A. C., *Communicatietheorie voor opvoeders en hulpverleners*, Uitgeverij Nelissen, Baarn, 1982, f 23,75

Swart, H. A. P., *Over het begrijpen van menselijk gedrag*, Boom, Meppel, 1982, f 28,50

Teyken, C., *Leren probleemoplossen*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1981, f 39,50

Vonk, J. H. C., *Opleiding en praktijk*, VU Boekhandel/Uitgeverij, Amsterdam, 1982, f 33,50

Ontvangen rapporten

Deventer, M. M. van, E. J. M. Reijnaert, G. Staphorsius, *Verantwoording toetsen begrip- pend lezen leerjaar 3, 4 en 5 basisonderwijs*, CITO, Arnhem

Innovatiecommissie Middenschool, *Spiegel op de toekomst. Laatste advies*, Onderwijscentrum, Zeist

Jong, J. H. A. L. de, H. W. M. van de Nieuwenhof, *Een experimentele luistervaardigheidstoets*, CITO, Arnhem

Samson, G. M. H., *AV-Media in de Open Universiteit*, Stichting Film en Wetenschap, Utrecht

Eindrapport Proefprojecten Open School, deel 2, Onderwijscentrum, Zeist

Onderwijs en media in de jaren tachtig, Moller Instituut, Tilburg